

infödingarna. 1930

Tingsten, Herbert. Från parlamentarism till diktatur. Fascismens erövring av Italien. N. o. k. 1930. 166 s. + 12 pl. Ill., portr., litt. *Kid.*

5: 75, imb. 7: 50.

En försök av en svensk vetenskapsman, som ägnat problemet ingående studier, att karakterisera den fascistiska staten i Italien, dess allmänna förutsättningar och formerna för dess legalisering. Framställningen av den genom en rad olika åtgärder framkallade oerhörda maktkoncentration, som kännetecknar den fascistiska statsordningen, ger även tillfälle till belysande jämförelser med den ryska diktaturen. Den intressanta karakteristiken av fascismens ideologi under olika stadier av dess utveckling går ut på att uppvisa åsiktsförskjutningen på viktiga punkter och de separata elementen i den fascistiska idébyggnaden. Boken, som är av stort värde för den, som vill bilda sig en självständig mening om fascismen, är väl illustrerad. *K. T.*

Amerikanisch Demokratie. By Herbert Tingsten. (Breslau: Ferdinand Hirt, 1931. pp. 112. Index. Mk. 2.50.) This little volume is one of the German "Everyman's Library" series and was translated into the German from the Swedish by Joachim-Dieter Bloch. It is a clear statement of the main facts about the Government of the United States, the first half being devoted to the President, Congress and the courts, and the remainder to the political parties.

AMERICAN JOURNAL
OF
INTERNATIONAL LAW,
WASHINGTON, D. C.

Jan. 1932

Antiintellektualism i politiken.

Två föregångare: Barrès och Sorel

Maurice Barrès (till vänster) och George Sorel.

Den moderna antiintellektualismen framstår som en reaktion mot den rationalistiska uppfattningen att en logisk analys leder fram till vissa allmängiltiga sanningar och att uppnåendet av dessa sanningar innebär ett värde. En av de mest typiska representanterna för denna reaktion är Nietzsche; ur hans verk kunna härledas såväl pragmatismen, som i en föreställnings praktiska värde från en viss utgångspunkt ser det enda kriteriet på dess sanning, som fikionalis-

men, som i tankekonstruktionerna ser villfarelser, fiktioner, men betonar nödvändigheten av dylika fiktioner för det mänskliga framåtskridandet. Det psykologiska utvecklingsschemat, sådant det framträder hos Nietzsche och andra, torde kunna karakteriseras på följande sätt: en kritisk analys av gängse åskådningar leder till en allmän relativism eller nihilism; kvar står endast tron på själva livet såsom ett värde, och denna livstro omsättes i en mänsklig känsla för handling, kra-
självhävelse — aktivitet utan mål; i

detta stadium uppträder insikten att ideologierna, oberoende av sanninghalten, kunna tjäna såsom incitament för handlingslivet, och man blir beredd att acceptera även de mest primitiva trosföreställningar, så snart de ge livet värde och innehåll. Relativismen kan alltså slå över i en "tro av andra graden", i en tro som principiellt fattas icke som sanning, utan som stimulans. På denna omväg kommer man icke sällan tillbaka till de ursprungliga trosföreställningarna; processens betydelse ligger då däri att ett värn skapats mot rationalistisk kritik.

Denna attityd, i vilken en principiell relativism kombineras med en till vissa godtyckliga målföreställningar knuten aktivism, har under senare tid varit av icke ringa betydelse för de politiska doktrinernas utformning. Dess innebörd kan framför allt studeras hos två franska författare: nationalisten Maurice Barrès och syndikalisten Georges Sorel. Hos Barrès intresserar utvecklingsgången, den klara linjen från skeptisk individualism till politisk dogmatik, hos Sorel, vars inflytande varit ojämförligt större, är främst lärans skarpa paradoxala utformning av betydelse.

I sina på 1880-talet utgivna ungdomsskrifter — sammanfattade under titeln *Jagkulten* — är Barrès den extreme individualisten. Hans mål är att bli En fri människa — namnet på det främsta av hans arbeten under perioden — han vill frigöra sig från alla begränsande och hämmande åskådningar och traditioner för att vinna största möjliga rikedom av yttre och inre upplevelser. Påverkad framför allt av Renans filosofiska relativism förkastar han alla ideologier, varje tanke på absolut giltighet i någon föreställning. "Från vilken utgångspunkt man än betraktar dem äro världen och vår egen existens tumult utan mening."

Den självanalys åt vilken Barrès systematiskt ägnade sig blev emellertid snart ointressant. "Det är genom ett ständigt hyckleri", skriver Barrès re-

Dagens
Kultur
Jan 1933

Jagis Nytt 25 Jan 1933

dan i Un homme libre, "som jag ännu lyckas behålla för mig själv några få känslor som intressera mig. Sedan jag på dessa sidor bekänt allt blir det nödvändigt att arbeta på en utveckling av min själ för att jag ännu en gång skall fatta smak för mig själv." Behovet av att berika jaget även med ideologiska föreställningar framträdde. "Låt oss hölja oss i våra fördomar; hur förgängliga de än äro, hålla de oss åtminstone varma. Låt oss börja om på nytt med att inte tänka. Låt oss

sunga vårt hjärta mot sanningen." Barrès synes stundom tendera mot den organiserade lek med åskådningar genom vilken hans främste litteräre motståndare, André Gide, lyckats förena relativistisk individualism med ideologiska behov. Men hans utveckling blev en annan; utan att överge skepticisomens grund valde han en tro som gav hans patos vingar, en fördom som värmdes.

Vändpunkten inträdde under Boulangerkrisen. Den tjugufemåriga Barrès anslöt sig till den boulangistiska gruppen och valdes 1889 till deputerad på ett nationellt plebiscitärt program. Under Dreyfusaffären, i vilken han hörde till de mest energiska protagonisterna, mognade den åskådning som han själv betecknade med det förut i Frankrike icke brukliga ordet nationalism. I hans 1902 utgivna arbete, "Scènes et doctrines du nationalisme", föreligger den nya doktrinen färdigbildad.

För Barrès innebär nationalismen en följdriktig utveckling av hans tidigare åskådning. Genom analysen hade han konstaterat såväl omöjligheten av att formulera allmängiltiga sanningar som det oväsentliga och förgängliga i alla för det egna jaget karaktäristiska känslor och föreställningar. Det väsentliga hos individen är de egenskaper som äro gemensamma för alla som uppväxt i samma nationella samhälle, påverkats av samma traditioner, ärvt samma rasanlag. Var och en "med sinne för det relativa" bör därför uppge det fruktlösa sökandet efter en "absolut åskådning", se sig själv endast som en produkt av sin miljö, "av jorden och de döda", och inrikta sitt liv på tjänandet av den högre enhet som han tillhör: "Nationalismen, det är att acceptera en determinism". I 1904 års företal till "Un homme libre" tecknar Barrès sig själv som "en kandidat till nihilismen" som "fortsätter sitt läringskap och från analys till analys erfar jagets intighet för att till slut erkänna det sociala syftet"; "mittibland oceanens mörka och hemlighetsfulla vågor söker jag fäste i min historiska uppfattning som en skeppsbruten vid sin båt. Jag söker ej lösa gåtan om tingens uppkomst eller den smärtsamma gåtan om alltings slut. Jag hakar mig fast vid min korta existens. Jag insätter mig själv i ett sammanhang som är en smula varaktigare än mitt eget jag, jag uppdykar ett mål som är en smula rimligare än min bräckliga framtid".

Den antiintellektualism som uppstår dessa rader driver han i andra sammanhang till sin spets. "Intelligensen, vilket obetydligt ting på ytan av våra jag." Sanningen definieras pragmatiskt som "det som tillfredsställer vår själs behov". "Våra tankar komma icke från intelligens... vi utarbete våra omdömen och resonemang alltefter den miljö i vilken vi kastats in. Det finns inga personliga idéer, även de mest sällsynta idéer, de mest abstrakta omdömen, den mest självsäkra metafysiks sofismer grunda sig på ett visst sätt att känna och återfinnas hos alla varslor av samma organism, följda av samma drömmar." Helt naturligt förklarar sig Barrès principiellt oemottaglig för förnuftsskäl: "de mest skickliga dialektiker, de mest fullständiga bevis skulle inte längre kunna påverka mig".

Det var framför allt i den dagspolitiska polemiken som Barrès utvecklade de praktiska konsekvenserna av sin doktrin. Hur egenartade dessa kunde te sig, visade hans utpträdande i Dreyfusaffären. Han utgick ifrån att genom 1894 års krigsrättsdom en "judicijell sanning" skapats, som alla borde underkasta sig; den "absoluta sanningen" vore det lönlöst att forska

efter, ty den "är icke av denna världen, det behövs den plumpa religiösa optimismen hos vissa ignoranter för att lova oss den". De intellektuella anhängarna av Dreyfus sak anklagade han för att genom en halvkultur "som förstör instinkten utan att ersätta den med ett samvete" ha förlorat "sinnet för det relativa", för de "franska sanningarna". "De känna icke längre spontant i överensstämmelse med den kollektivitet till vilken de av naturen höra, och de höja sig icke till den klarsyn som skulle föra dem till reflekterad gemenskap med massan... Aldrig har man starkare känt relativismens nödvändighet än under loppet av denna Dreyfusaffär, som i grunden är en metafysisk orgie."

Det i detta sammanhang väsentliga är att Barrès alltid synes ha fattat sin nationalistiska lära som ett medel till exaltation, icke såsom en sanning i rationalistisk mening; under den tid då hans flammade tal krönte den franska segern förblev han i grunden intellektuell nihilist. "Vad betyda doktriner-na", skrev han samtidigt som han utformade nationalismen, "det är entusiasmen som jag njuter av." Och några år före sin död yttrade han i ett tal: "Edra idéer, edra idéer; men vad finns det bakom dem? Er törst".

Den uppfattning om de politiska ideologiernas värde såsom eggande målföreställningar som dunkelt försvävar Barrès får hos Sorel, syndikalismens teoretiker, pregnans och fasthet; Sorel är den politiska primitivismens profet och hyllas för närvarande som sådan av den italienska och tyska nationalismens doktrinbyggare. Av ringa betydelse är, ur den här anlagda synpunkten, att Sorel i klassen ser den ur politisk synpunkt väsentliga enheten, under det att Barrès utgår från nationen.

Sorels huvudarbete, "Réflexions sur la violence", torde i sina grundtankar vara väl känt. Sorel utgår från klasskampen som det centrala faktum i nutida politik. För att stimulera denna kamp, som enligt hans mening håller på att överbyggas genom kompromisser mellan borgare och proletärer, rekommenderar han ständiga av våldsåtgärder åtföljda strejker. Slutmålet för arbetarklassens frigörelsesträvan är enligt Sorel generalstrejken, i vilken proletärer, "såsom i en av de stora napoleonska bataljerna", definitivt skola krossa sina motståndare. Genom generalstrejken skall staten avskaffas, och ett nytt utvecklingskede,

som Sorel i sin bok "Kollektivismen" begynner. På denna punkt kommer man till det mest originella i Sorels lära. Den generalstrejk som han skildrar som begynnelsen till ett socialistiskt lyckorike tror han i själva verket icke på; den är för honom icke en möjlighet, utan en myt. Han har gjort den iakttagelsen att "människor som deltaga i stora sociala rörelser föreställa sig sitt framtida handlingssätt i form av strider som säkra deras saks triumf". En dylik föreställning är en myt; dess värde ligger i eggelsen, icke i uppfyllelsen. Likaväl som de första kristna ledo martyrdöden i tron på en obefintlig gud och likaväl som de franska revolutionsarméerna besegrade Europa i tron på oriktiga naturrättsliga idéer, likaväl kan, anser Sorel, världsproletariatet framdrivas till kamp mot bourgeoisin på grund av läror som lärofadern icke själv tror på.

Sorel framställer sålunda sin lära om generalstrejken som en under föreliggande samhällsförhållanden användbar illusion. Genom denna illusion skall massornas liv få hållning och värdighet, deras kamp och undergång glans och storhet. Tron på generalstrejken skall giva samma lyftning åt de fattigas strävan som tidigare tron på Gud, på demokratin eller på rättvisan.

I viss mening kunna Barrès och Sorel kallas pragmatiker; de bedöma doktrinerna icke efter deras sanning, utan efter deras verkningar. Det är deras utgångspunkter för värderingen som äro originella. Då de pragmatiska filosoferna tala om värdet av en åskådning är det i regel en mera allmänt erkänd måttstock som föreställes såsom utslagsgivande; man tänker sig t. ex. att en "teoretiskt" ohållbar uppfattning kan leda till viktiga naturvetenskapliga upptäckter eller på annat sätt främja mänsklighetens välfärd. Barrès däremot, den mest esoteriska av pragmatiker, ser i den ideologi han gör till sin ett medel att berika sitt jag, att öka tillvarons spänning. Och Sorel, som saknar Barrès ungdomliga känsla för det egna livets möjligheter, vill genom myten driva massorna till en moralisk kraftutveckling utan mål, till en heroism som är lika tom på syftning mot framtiden som den dödsdömdes korrekta hållning inför giljotinen.

Det centrala är emellertid tron på handlingens, aktivitetens absoluta värde och på ideologierna som medel att intensifiera handlingslivet. Vad man tror är av ringa betydelse, det väsentliga är att man tror.

Såsom yttersta konsekvens av denna inställning skymtar tanken att illusionsbildningen är det väsentliga målet för politisk verksamhet. Konkreta uppgifter, såsom ändringar i fråga om

inkomstfördelningen eller höjning av produktionen, framstå som underordnade. Huvudsaken är att bibringa massorna föreställningar som ge handlingskraft, moralisk styrka och den grad av lyckokänsla som följer med trosvisshet. Politikerna bli sociala läkare med suggestionen som huvudsakligt botemedel. Man har därmed kommit till samma ståndpunkt inför de politiska idealen som många icke-troende intaga till de religiösa: de anses lämpliga för massan. Fulländningen är nådd, då ett Messiasrike av denna världen förkunnas av personer som icke tro på annat än värdet av att deras förkunnelse blir trodd.

I ett par följande artiklar skall jag beröra motsvarande tankeriktningar inom den politiska vetenskapen och deras betydelse i samtida politik.

Herbert Tingsten.

Antiintellektualismen i den politiska vetenskapen.

Inom den politiska vetenskapen framträder antiintellektualismen mera beslöjad än hos de i föregående artikel nämnda, öppet agitatoriska författarna, Barrès och Sorel. I form av skenbart objektiva analyser söker man visa att alla försök till rationell lösning av politiska och sociala problem äro meningslösa och att de politiska ideologiernas värde — liksom religionernas — uteslutande ligger i den lyckokänsla de skänka den troende. Typiska äro Paretos sociologi och Spenglers historiefilosofi. Hos båda är påverkan från Sorel påtaglig, hos Pareto är den öppet erkänd. Pareto hör till Mussolinis läromästare och var den förste framstående vetenskapsman som gav den fascistiska regimen sin välsignelse, Spenglers inflytande på de nationalsocialistiska teoretikerna är stort och påtagligt.

I grunden undergår, enligt Pareto, det mänskliga samhällslivet aldrig större förändringar. Under alla tider och hos varje folk finns en ledande klass, de intelligenta och hänsynslösa, som behärska och utnyttja den stora massan. De stora regimförändringarna innebära endast att en härskande klass ersättes av en annan; för massan av folket äro de utan betydelse. För att komma till makten och för att bevara sitt välde tillgriper det överlägsna fåtalet icke blott våld, utan också list och suggestion; genom religiös och politisk illusionsbildning söker man vinna folkets flertal för sina syften och bevara den tillit som är förutsättning för det hänsynslösa utnyttjandet. De illusioner som härvid begagnas växla, men realiteten förblir densamma. Den största fastheten när en stat i vilken den härskande klassen är fri från påverkan av alla illusoriska ideologier och medvetet arbetar blott för det mål som djupast sett varje styrande klass eftersträvar, nämligen sin egen välfärd — samtidigt som den låtsas tro på populära idéer och över huvud säger sig eftersträva ideella mål. Halst böra de härskande associera sig med, en grupp naiva tänkare, som i god tro kan förse folket med de för dess lugna underkastelse erforderliga myterna. I sitt år 1919 utgivna huvudarbete förutspår Pareto demokratins undergång; demokratin, som betecknas som en mask för finansmännens välde, anses icke uppbyren av en tillräckligt brutal och klarsynt elit.

Oswald Spengler.

Enligt Pareto omväxla i mänsklighetens historia tider av stark illusionsbildning med perioder av "relativ" hedom. Den nya tiden började med en period av det förra slaget, markerad av reformationen och andra religiösa rörelser, sedan kom upplysningsperioden, därefter en ny tid av kraftig illusionsbildning, särskilt på det politiska området — franska revolutionen; denna följdes av det senare 1800-talets fritänkeri och positivism. En växling är nu åter, anser Pareto, att vänta, och han tror sig kunna skönja de första tecknen på inbrytande av en ny "religiös" period.

Ytligt sett är Pareto endast vetenskapsmannen, som analyserar utan att bedöma. Men tendensen är uppenbar. Det gäller att söndersmulla alla politiska värderingar, att uppvisa intigheten i varje social utopi; kvar står endast aktivitetsbegäret, maktviljan, som "anständigt" motiv för politiskt handlande. Paretos sociologi blir en hyllning till de hårda, illusionsfria och starka männen som bevara sitt välde genom systematisk suggestion. Spetsen i hans tankegång riktas mot demokratin, vars tro på möjligheten av rationella överväganden och på reell självstyrelse för massan framstår som höjden av naivitet.